

Gilles Kepel

ΣΥΜΜΑΧΙΕΣ ΚΑΙ ΡΗΞΕΙΣ



Από τη Μέση Ανατολή
έως τις ευρωπαϊκές συνοικίες

ΕΝΗΜΕΡΩΜΕΝΟ
ΜΕΧΡΙ ΚΑΙ ΤΗΝ
ΑΝΑΚΑΤΑΛΗΨΗ
ΤΟΥ ΑΦΓΑΝΙΣΤΑΝ



ΚΛΕΙΔΑΡΙΘΜΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	
	<i>Το έτος 2020: Η πανδημία, το πετρέλαιο και ο Προφήτης</i> 9
	Η επανισλαμοποίηση της Αγίας Σοφίας..... 15
	Η ειρηνευτική διαδικασία της Αστάνα..... 23
	Το λιβυκό παράδοξο..... 28
	Αποκάλυψη στη Βηρυτό 34
	Είκοσι χρόνια μετά: Από την 11η Σεπτεμβρίου στην πτώση της Καμπούλ 49
<i>I</i>	<i>Ο κατακερματισμός του Κόλπου</i> 57
	Από το μεγάλο παιχνίδι στη Μονόπολη: Άξονας μεταξύ αδελφών και σιιτών εναντίον της συμφωνίας του Αβραάμ 63
	Παράπλευρες συνέπειες και παρενέργειες της συμφωνίας του Αβραάμ..... 67
	Οι παγκόσμιες δυνάμεις στο πλευρό της Mare Nostrum..... 76
	Το μεγάλο άλμα προς τα εμπρός της Κίνας 83
	Το ξεθώριασμα του σιιτικού τόξου 88
	Από τα ορυκτά καύσιμα στο πράσινο υδρογόνο: Η στενή διόδος της Σαουδικής Αραβίας 102
	Υεμένη: Ο πόλεμος σε αδιέξοδο..... 110
	Κατάρ: Η ανταχή του εμιράτου παραγωγού αερίου 115
<i>II</i>	<i>Η Ανατολή της Μεγάλης Εγγύτητας</i> 121
	Ο ισλαμιστικός λαϊκισμός και η υπέροχη απομόνωση του Ερντογάν 127
	Ο ευρασιασμός, από την Άγκυρα έως τη Μόσχα 134
	Μεταξύ ισλαμισμού και αλυτρωτισμού..... 136
	Η επανενεργοποίηση της Χαμάς 145
	Η ανάμιξη του Κατάρ και οι αντιφάσεις του Ισραήλ 153
	Το εβραϊκό κράτος ανάμεσα στο παλαιστινιακό αδιέξοδο και στο άνοιγμα του δρόμου στους Άραβες..... 159

Το υπέρβαρο της Αιγύπτου	163
Το Κάιρο και η συμφωνία του Αβραάμ.....	171
Ο έλεγχος του Νείλου	173
III Από τη Βόρεια Αφρική στα ευρωπαϊκά προάστια	181
Η Λιβύη μεταξύ της τουρκικής σφύρας και του αιγυπτιακού άκμονος	181
Το δίλημμα της μετανάστευσης: Μεταξύ ανθρωπισμού και τρομοκρατίας	194
«Η φτώχεια στη Γαλλία είναι για μας παράδεισος»	197
Γιενναχάγου γκά'α! (Να τους διώξουμε όλους).....	203
Επιστροφή στα προάστια του Ισλάμ	216
Ο περιρρέων τζιχαντισμός.....	228
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	
<i>Περιρρέων τζιχαντισμός και ισλαμιστική αποσχιστική τάση υπό το πρίσμα της γεωπολιτικής</i>	247
Η επιστροφή της τζιχάντ στη Βιέννη	251
Υπερβάλλουσα τόλμη και όρια του Ερντογάν	262
Χρεοκοπία των αραβικών σπουδών και ανεπάρκεια της Δύσης απέναντι στον ισλαμισμό	266
ΕΠΙΜΕΤΡΟ	
<i>Από τη Γάζα στο Βίρτσμπουργκ μέσω της Θέουτα</i>	273
Οι προκλήσεις του Τζο Μπάιντεν στη Μέση Ανατολή και τη Μεσόγειο	275
Ο «περιρρέων τζιχαντισμός»: Παραλλαγή του ίδιου μοντέλου από τη Γαλλία έως τη Γερμανία	298
ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΟ 2020-21	311
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΧΑΡΤΩΝ, ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ ΚΑΙ ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ	353
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	354
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ	355

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το έτος 2020:

Η πανδημία, το πετρέλαιο και ο Προφήτης

Η Μεσόγειος και ο περιβάλλον χώρος της κατέληξαν να γίνουν το 2020 η πιο εκρηκτική περιοχή του πλανήτη. Η πανδημία Covid-19 και μετά η κατακρήμνιση των τιμών του πετρελαίου επιτάχυναν πρωτοφανείς αναταράξεις, καταφέροντας ανεπανόρθωτα πλήγματα στη γεωπολιτική τάξη που είχε εδραιωθεί έναν αιώνα νωρίτερα βάσει των συνθηκών που ακολούθησαν τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο. Με αυτές είχε προκύψει κάποια ασφάλεια προς όφελος της Ευρώπης και, σταδιακά, μετά το 1945, προς όφελος των Ηνωμένων Πολιτειών. Ο έκτος αμερικανικός στόλος, με βάση του τη Νάπολη, εξασφάλιζε τη σταθερότητα στο πλαίσιο του ΝΑΤΟ, παρά τις πρόσκαιρες επιτυχίες της Σοβιετικής Ένωσης σε ορισμένες αραβικές χώρες. Και η Ουάσινγκτον είχε τον τρόπο να προσεταιρίζεται τις πετρομοναρχίες της Αραβικής Χερσονήσου έπειτα από την ιλιγγιώδη άνοδο των τιμών του πετρελαίου που ήρθε ως συνέπεια του πολέμου του Οκτωβρίου του 1973, ανακυκλώνοντας τα κέρδη τους στην οικονομία του «ελεύθερου κόσμου» εκείνης της εποχής, προσπαθώντας ταυτόχρονα να συνδυάσει την ισλαμική ηθική με το πνεύμα του καπιταλισμού.

Ωστόσο, η χρονολογία αυτή, που θα καταστήσει το πολιτικό Ισλάμ έναν παράγοντα κεφαλαιώδους σημασίας στη Μέση Ανατολή και τη Βόρεια Αφρική, ενεργοποιεί μια χαοτική λανθάνουσα

διαδικασία, στόχος της οποίας γίνεται σταδιακά η δυτική ηγεμονία στην περιοχή. Η ανακήρυξη της Ισλαμικής Δημοκρατίας στο Ιράν από τον Χομεϊνί το 1979 ενσωματώνει σε αυτό το δόγμα τη θεωρία περί τρίτου κόσμου και τον αντιιμπεριαλισμό μιας άλλης εποχής και ανοίγει ένα ρήγμα όπου ελλοχεύει η ένοπλη σύγκρουση μεταξύ σιισμού και σουνισμού. Η τζιχάντ στο Αφγανιστάν, που ξεκινά ως απάντηση στην εισβολή του Κόκκινου Στρατού και έχει την αποφασιστική στήριξη της CIA, θα οδηγήσει στην πτώση της Σοβιετικής Ένωσης δέκα χρόνια αργότερα, αλλά και στη φατνά του αγιατολάχ Χομεϊνί της 14ης Φεβρουαρίου 1989 εναντίον του συγγραφέα Σαλμάν Ρουσντί, επειδή «βλασφήμησε τον Προφήτη» –και η σκιά της θα απλώνεται παντού στον κόσμο έως και το φθινόπωρο του 2020, με τις δολοφονίες στη Γαλλία που συνδέονται με τις γελοιογραφίες του *Charlie Hebdo*. Η σουνιτική τζιχαντιστική ριζοσπαστικοποίηση θα στραφεί πάντως κατά του Αμερικανού της προστάτη: η Αλ-Κάιντα και έπειτα το Νταές², που είναι η συνέχεια της. Αυτές οι δύο οργανώσεις θα φέρουν την τρομοκρατία στο όνομα του Αλλάχ στη Νέα Υόρκη και την Ουάσινγκτον αρχικά –στις 11 Σεπτεμβρίου του 2011–, έπειτα θα την απλώσουν από το Παρίσι μέχρι τη Νίκαια και από το Βερολίνο μέχρι το Λονδίνο την επόμενη δεκαετία, έως και την έλευση το 2020 μιας νέας φάσης, «του περιρρέοντα ισλαμισμού».

Οι εξεγέρσεις με αίτημα τη δημοκρατία σε αρκετές αραβικές χώρες την άνοιξη του 2011, ενώ είχαν προκαλέσει τεράστιο ενθουσιασμό, θα αποδειχθούν στην πλειονότητά τους, με την απόσταση των δέκα χρόνων, ένα ολέθριο επεισόδιο κυρίως για τους λαούς της Συρίας, της Υεμένης και της Λιβύης. Έκτοτε υποφέρουν από εμφύλιους καταστροφικούς πολέμους, στους οποίους η ανάμειξη περιφερειακών και διεθνών δυνάμεων παρατείνει συνεχώς τη σύ-

² Σ.τ.Μ.: Daesh είναι το αραβικό ακρωνύμιο που δηλώνει το Ισλαμικό Κράτος. Υιοθετήθηκε ευρέως στη γαλλική γλώσσα, ενώ το αντίστοιχο ακρωνύμιο στα αγγλικά είναι το ISIS, περισσότερο διαδεδομένο και στα ελληνικά.

γκρουση, η οποία είναι παγιδευμένη ανάμεσα στις διαφορετικές στρατηγικές της καθεμιάς. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, ανοίγεται ένα παράθυρο έντονης αποσταθεροποίησης με την αποδέσμευση των Αμερικανών από την περιοχή, που ξεκίνησε από την προεδρία του Μπαράκ Ομπάμα και οριστικοποιήθηκε με τον Ντόναλντ Τραμπ. Οι Ηνωμένες Πολιτείες έχουν αφενός κακή πείρα από τα πενιχρά αποτελέσματα των ένοπλων επεμβάσεών τους στο Αφγανιστάν από το 2001 και το Ιράκ από το 2003 –από την άποψη του ανθρώπινου, εκλογικού και οικονομικού κόστους που επέφεραν– και αφετέρου έπαψαν να έχουν ιδιαίτερο κίνητρο για τις θυσίες αυτές, καθώς, από την άνοιξη του 2018 μέχρι την άνοιξη του 2020, ξαναέγιναν η πρώτη χώρα παραγωγός πετρελαίου στον πλανήτη.

Αυτή η αποστασιοποίηση της Ουάσινγκτον δημιουργεί ένα κενό που η Ευρωπαϊκή Ένωση, της οποίας, πάντως, τα οχτώ από τα είκοσι επτά συνολικά κράτη βρέχονται από τη Μεσόγειο, αποδεικνύεται ανίκανη να καλύψει, ελλείψει κοινής αμυντικής πολιτικής. Επιπλέον, η ιδεαλιστική της επιθυμία για την προώθηση της δημοκρατίας δεν μπορεί να εναρμονιστεί πλήρως με τα άμεσα ζητήματα της ασφάλειας για την προστασία των συνόρων της. Η ανεπάρκεια που εκδηλώνεται καθώς και οι έριδες μεταξύ των μελών της γίνονται αντικείμενο εκμετάλλευσης από ορισμένα αυταρχικά καθεστώτα (χάρτης σ. 338) που εκβιάζουν με τις παράνομες μεταναστευτικές ροές, τον εφοδιασμό με φυσικό αέριο, τη χειραγώγηση, κατά τις εκλογές, των μουσουλμανικών κοινοτήτων της Ευρώπης, ακόμη και με την εξάπλωση του τζιχαντισμού στο έδαφος της Ένωσης. Αυτό είναι το ασταθές γεωπολιτικό πλαίσιο όταν έρχεται το 2020. Τότε η Μέση Ανατολή θα ζήσει την πρωτοφανή ανατροπή που έφερε ο Covid-19, όπως συνέβη άλλωστε και παντού στον κόσμο –αλλά εκεί θα υπάρξουν εντονότερες συνέπειες από την ταυτόχρονη κατακρήμνιση των τιμών του πετρελαίου.

Το πρώτο εξάμηνο, η πανδημία που ήρθε από τη Γουχάν δεν πλήττει τόσο πολύ τις χώρες των νότιων και ανατολικών ακτών, όπου η βάση της ηλικιακής πυραμίδας είναι μεγάλη, ενώ προκαλεί

πολλούς θανάτους στους γηραιότερους πληθυσμούς της Ευρώπης, αρχής γενομένης από τα δύο σημαντικά παράκτια κράτη της Μεσογείου, δηλαδή την Ιταλία, πύλη εισόδου της Κίνας στην Ευρώπη από το Βένετο και τη Λομβαρδία, τελικό σταθμό των «νέων δρόμων του μεταξιού» (χάρτης σ. 352), και έπειτα την Ισπανία, ύστερα από έναν ποδοσφαιρικό αγώνα μεταξύ της ομάδας της Αταλάντα (Μπέργκαμο) και της Βαλένθια στις 19 Φεβρουαρίου. Στη Μέση Ανατολή, το Ιράν διαφοροποιείται, καθώς εμφανίζεται ο ιός νωρίτερα λόγω των στενών σχέσεών του με την Κίνα (είναι πολλοί οι τεχνίτες και οι εργάτες στο Ιράν που προέρχονται από την Κίνα), χάρη στις οποίες παρακάμπτουν τις αμερικανικές κυρώσεις. Η μετάδοση του ιού δεν θα γίνει από το ποδόσφαιρο αλλά από το Ισλάμ: το θεοκρατικό καθεστώς που βρίσκεται στην εξουσία δεν θέλει με τίποτα να θέσει περιοριστικούς κανόνες στο προσκύνημα στους άγιους τάφους του σιισμού, στους οποίους εδράζει τη νομιμότητά του –ενώ τα ενθουσιώδη πλήθη που αγγίζουν, γλείφουν και φιλούν τα μανσωλεία προσβλέποντας στη θεία ευλογία (μπαράκα) αποτελούν παράγοντα ταχύτατης μετάδοσης. Αλλού, στον σουνιτικό κόσμο, η ελαχιστοποίηση της κινεζικής παρουσίας και οι προφυλάξεις στις θρησκευτικές εκδηλώσεις που τέθηκαν γρήγορα σε εφαρμογή με γνώμονα το αρνητικό παράδειγμα του Ιράν, η απαγόρευση της ομαδικής προσευχής, ο περιορισμός του προσκυνήματος (χατζ) στη Μέκκα και τη Μεδίνα στα τέλη Ιουλίου σε έναν συμβολικό αριθμό πιστών, σε συνάρτηση με τη νεαρή ηλικία του πληθυσμού, κρατούν αρχικά τον απολογισμό αρκετά χαμηλό. Αλλά, από το καλοκαίρι και έπειτα, ο κορεσμός των δομών υγείας, η εξάντληση του ιατρικού και νοσηλευτικού προσωπικού και ο θάνατος ορισμένων από αυτούς, σε συνδυασμό με την εγγύτητα που ευνοεί την παθογένεια στις πυκνοκατοικημένες λαϊκές συνοικίες, επιβάλλουν τη λήψη περιοριστικών μέτρων, που εντείνουν την οικονομική κρίση και την κοινωνική ανασφάλεια, καθώς οι μολύνσεις αυξάνονται εκθετικά (χάρτης σ. 339).

Ενώ οι επιπτώσεις του ιού δεν είχαν γίνει ακόμη απολύτως αντιληπτές, ο «ΟΠΕΚ+» συνεδριάζει στις 6 Μαρτίου στη Βιέννη. Το καρτέλ πρόσθεσε στο λογότυπό του το σύμβολο της πρόσθεσης προσεταιριζόμενο τη Ρωσία, ώστε το Ριάντ και η Μόσχα, δεύτερος και τρίτος παραγωγός αντίστοιχα παγκοσμίως, να πολεμήσουν από κοινού κατά της ηγεμονίας που κατέκτησαν εκ νέου στην αγορά οι Ηνωμένες Πολιτείες, χάρη στο 15% στα 100 εκατομμύρια βαρέλια τη μέρα που παράγονται παγκοσμίως, έναντι του δικού τους 12% με 13%. Πρωτίστως η Αμερική καθορίζει τις τιμές και έχει έτσι αμβλύνει το «όπλο» του πετρελαίου –ακόμη κι αν το σύνολο των εξαγωγών επωφελείται από μία τιμή αρκετά υψηλή (το μπρεντ πωλείται 63,65 δολάρια τον Ιανουάριο του 2020), επειδή η αποδοτικότητα του «σχιστολιθικού πετρελαίου», που αποτελεί το κύριο τμήμα της παραγωγής στην απέναντι όχθη του Ατλαντικού, εξαρτάται από αυτή. Ο Ρώσος αντιπρόσωπος ανακοινώνει στη Βιέννη την απόφαση του Κρεμλίνου να αυξήσει σημαντικά την παραγωγή της χώρας του προκειμένου να ρίξει την τιμή του βαρελιού κάτω από το επίπεδο κερδοφορίας του σχιστόλιθου κι έτσι να καταστρέψει τις εταιρείες που κάνουν γεωτρήσεις από το Τέξας μέχρι την Αλάσκα, έπειτα να τις διώξουν από την αγορά –ώστε να μειώσουν στη συνέχεια την άντληση όταν εκείνες θα είναι εκτός παιχνιδιού. Η Σαουδική Αραβία είναι υποχρεωμένη να ακολουθήσει το ρεύμα για να εξισορροπήσει την πτώση της τιμής με μεγαλύτερη παραγωγή. Η τιμή πέφτει έτσι κατά 50% τον Μάρτιο, φτάνοντας στα 32,03 δολάρια, έπειτα αυτή η καθοδική τάση γίνεται ανεξέλεγκτη τον Απρίλιο (18,38 δολάρια) με το σταμάτημα του παγκόσμιου εμπορίου, των μεταφορών, των βιομηχανιών, λόγω των μέτρων προφύλαξης κατά της πανδημίας. Χωρίς να προδικάσουμε τις μεσοπρόθεσμες πολιτικές συνέπειες, οι βραχυπρόθεσμες οικονομικές και χρηματοοικονομικές συνέπειες είναι καταστροφικές για μια περιοχή η οποία εξασφάλιζε τη θέση της στο παγκόσμιο σύστημα χάρη στο εισόδημα από τους υδρογονάνθρακες κατά τον μισό αιώνα που κύλησε από τον πόλεμο του Οκτωβρίου του 1973. Το βαρέλι κα-

τρακύλησε σε πρωτοφανώς χαμηλές τιμές -38,94 δολάρια στις 20 Απριλίου 2020, καθώς οι δυνατότητες αποθήκευσής του σε παγκόσμιο επίπεδο είχαν φτάσει στα όριά τους. Παρόλο που οι τιμές ανέβηκαν εκ νέου και σταθεροποιούνται τον Ιούνιο γύρω στα σαράντα περίπου δολάρια, εν αναμονή ενός δεύτερου κύματος μετάδοσης και νέων περιοριστικών μέτρων το φθινόπωρο, η απώλεια που πρέπει να καλυφθεί για τις χώρες εξαγωγείς της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας Αφρικής το 2020 εκτιμάται τον Ιούλιο από το Παγκόσμιο Νομισματικό Ταμείο στα 270 δισεκατομμύρια δολάρια. Αλλά στα σαράντα δολάρια, το αμερικανικό σχιστολιθικό πετρέλαιο δεν αποδίδει πλέον και οι Ηνωμένες Πολιτείες έγιναν και πάλι εισαγωγείς στο τέλος του έτους, χάνοντας ταυτόχρονα την πρώτη θέση παγκοσμίως. Από αυτή την άποψη, ο Πούτιν κατάφερε αυτό που ήθελε -αλλά με ένα οικονομικό και κοινωνικό κόστος που πλήττει σημαντικά τη Μέση Ανατολή και τη Βόρεια Αφρική.

Έτσι ο συνδυασμός της πανδημίας και της κατακρήμνισης των τιμών των υδρογονανθράκων επηρεάζει τη συγκεκριμένη περιοχή κατά τρόπο καταλυτικό, προκαλώντας βαθιά αποσταθεροποίηση και υποθηκεύοντας το μέλλον. Απειλεί τις κοινωνίες των πολιτών, που η κατάρρευση των κερδών από τα εισοδήματα του πετρελαίου και του αερίου τις κάνει ακόμη πιο ευάλωτες, για τον επιπρόσθετο λόγο ότι είχαν καθυστερήσει την ανάπτυξη μιας υγιούς επιχειρηματικότητας, και δίνει περιθώρια να επωφεληθούν άλλοι που καταφεύγουν στη στρατιωτική πρόκληση και την ιδεολογική πλειοδοσία, προσπαθώντας να αποκομίσουν όσα μπορούν περισσότερα από την ανατροπή αυτή, ενώ κάνουν άνω κάτω ολόκληρη τη ζώνη της Μεσογείου, και όχι μόνο τη Μέση Ανατολή.

Πολύ χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της διαδικασίας αποσταθεροποίησης είναι η Τουρκία του Ερντογάν, που προωθεί τα σχέδιά της υπό αυτές τις συνθήκες, προσπαθώντας να επανακτήσει την περιφερειακή ηγεμονία, σύγχρονη αναβίωση του οθωμανικού χαλιφάτου. Θα ξεκινήσουμε εξετάζοντας εν τάχει τον τρόπο με τον οποίο έρχεται σε συνεννόηση για τον σκοπό αυτόν με

μία άλλοτε υπερδύναμη, τη Ρωσία, η οποία ανέκτησε επιρροή στις παγκόσμιες υποθέσεις –χάρη στην αποφασιστική της επέμβαση στη συριακή διένεξη– και ένα κράτος-παρία, την Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν. Τα τρία αυτά αυταρχικά καθεστώτα έχουν από κοινού την επιθυμία να πάρουν εκδίκηση από τους ιμπεριαλιστές του χθες και του σήμερα της Δύσης και της Ευρώπης. Και την επιθυμία αυτή τρέφει ακόμη περισσότερο η ενστικτώδης απόρριψη του δημοκρατικού και φιλελεύθερου μοντέλου, φορείς των αξιών του οποίου είναι οι τελευταίοι (χάρτης σ. 337).

Η ΕΠΑΝΙΣΛΑΜΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ

Στις 24 Ιουλίου του 2020, ο Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν εγκαινιάζει επίσημα την προσευχή της Παρασκευής στην Αγία Σοφία, την παλαιά βυζαντινή βασιλική, την οποία αποδίδει στη μουσουλμανική λατρεία. Ογδόντα πέντε χρόνια πριν, ο Ατατούρκ είχε κάνει μουσείο το τζαμί στο οποίο είχε μετατραπεί η χριστιανική εκκλησία όταν οι Τούρκοι κατέλαβαν την Κωνσταντινούπολη το 1453, αφαιρώντας από τον χώρο τον θρησκευτικό του χαρακτήρα, προκειμένου να προσφέρει το μνημείο στην ανθρωπότητα. Αυτή η κίνηση υψηλού συμβολισμού, με την οποία ο πρόεδρος Ερντογάν, ο οποίος έχει λάβει και ο ίδιος εκπαίδευση ιμάμη, κάνει πραγματικότητα το όνειρο της νιότης του, όταν φοιτούσε σε ένα λύκειο για ιεροκήρυκες, θάβοντας τον κοσμικό χαρακτήρα του κεμαλικού κράτους και ανασύροντας από τον τάφο του το οθωμανικό χαλιφάτο, λαμβάνει χώρα κατά την 97η επέτειο της Συνθήκης της Λοζάνης. Η συγκεκριμένη συνθήκη χαράσσει τα σύνορα της νεαρής Δημοκρατίας αφότου ο νικηφόρος στρατός του Γαζή³ Κεμάλ Ατατούρκ αναγκάζει σε υποχώρηση τις ευρωπαϊκές δυνάμεις που θέλησαν να

³ Σ.τ.Μ.: Τιμητικός τίτλος στην Οθωμανική Αυτοκρατορία που δινόταν σε υψηλόβαθμα στελέχη του στρατού που είχαν διακριθεί πολεμώντας αλλόθρησκους.

μοιραστούν τα απομεινάρια της νικημένης ισλαμικής αυτοκρατορίας κατά τον τερματισμό του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου. Αυτή η στρατιωτική ανάκαμψη είχε οδηγήσει στην ακύρωση της άδικης Συνθήκης των Σεβρών του 1920, που κατακερμάτιζε την Ανατολία σύμφωνα με ένα «ιμπεριαλιστικό» σχέδιο. Η επέτειος των εκατό χρόνων της συνθήκης αυτής (που θα περάσει απαρατήρητη) πέφτει δύο εβδομάδες αργότερα, στις 10 Αυγούστου του καλοκαιριού του 2020.

Οι στρατιώτες του Ερντογάν έχουν βάλει έκτοτε πόδι στη Λιβύη και έχουν την Τριπολίτιδα υπό την εποπτεία τους. Το ναυτικό του διεξάγει έρευνες για υποθαλάσσιο φυσικό αέριο στα ελληνικά και κυπριακά ύδατα, οι ειδικές του δυνάμεις και οι ενισχύσεις τους καταλαμβάνουν ένα τμήμα της βόρειας Συρίας και πραγματοποιούν επιδρομές στο Ιρακινό Κουρδιστάν. Η αεράμυνα του εξοπλίστηκε με ρωσικούς πυραύλους S-400, ενώ η χώρα του εξακολουθεί να είναι μέλος του ΝΑΤΟ. Και ελέγχει τις δύο βασικές οδούς της παράνομης μετανάστευσης από την Ασία και την Αφρική προς την Ευρώπη –μέσω του Αιγαίου και των Βαλκανίων από τη μία και των λιβυκών ακτών από την άλλη (χάρτης σ. 337). Μια τέτοια συμμαχία με το σπαθί και το τουρμπάνι του προσφέρει την ευκαιρία να εκφράσει τις νέο οθωμανικές βλέψεις του στον 21ο αιώνα στη Μέση Ανατολή και τη Μεσόγειο. Επωφελείται από την απεμπλοκή της μακρινής Αμερικής του Ντόναλντ Τραμπ, ο οποίος είναι σε δύσκολη θέση λόγω της καταστροφικής διαχείρισης της πανδημίας του Covid-19 και βρίσκεται αποδυναμωμένος όσο πλησιάζουν οι προεδρικές εκλογές τον Νοέμβριο, ενώ εκμεταλλεύεται και την ατολμία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και τις αντιθέσεις μεταξύ των μελών της. Συμμερίζεται μαζί με τη Ρωσία του Βλαντιμίρ Πούτιν (και μέχρι ενός σημείου και με το Ιράν του Χαμεϊνί) μια στρατηγική αποκλεισμού των Δυτικών από την περιοχή –υπερπηδώντας για τον σκοπό αυτό τις διαμάχες τακτικής φύσης που χωρίζουν σήμερα όπως και στο παρελθόν τον διάδοχο του τσάρου της Μόσχας, τον διά-

δοχο του σουλτάνου της Κωνσταντινούπολης και τον διάδοχο με το τουρμπάνι του σάχη της Περσίας.

Αλλά η απόδοση στο Ισλάμ του «τζαμιού της Αγιασοφιάς⁴» (στα ελληνικά σημαίνει «Αγία του Θεού Σοφία») είναι επίσης μία επίδειξη δύναμης με σκοπό την άσκηση ηγεμονίας του τουρκικού ισλαμισμού επί του σουνισμού, που αποτελεί το 85% περίπου του ενάμισι δισεκατομμυρίου μουσουλμάνων του πλανήτη. Ο πρόεδρος φιλοδοξεί να ξανακάνει την Κωνσταντινούπολη την παγκόσμια πρωτεύουσα των πιστών, της Ούμα δηλαδή –ένα δυνητικό όπλο που είχε εγκαταλείψει ο Ατατούρκ, καταλύοντας το χαλιφάτο το 1924, γιατί ήταν τότε πεπεισμένος ότι η επιβίωση του έθνους του, που είχε εκ νέου δημιουργηθεί, θα περνούσε από την αυταρχικά επιβεβλημένη εκκοσμίκευση καθώς και την κατάργηση της οπισθοδρομικής δεισιδαιμονίας μέσω της υιοθέτησης του λατινικού αλφάβητου και την αντικατάσταση ισλαμικών αραβικών εννοιών που δομούσαν την τουρκική σκέψη με ένα λεξιλόγιο που ακολουθεί φωνητικά τα γαλλικά, την τότε παγκόσμια γλώσσα της νεωτερικότητας: η λέξη «laïque» γινόταν «laïk», η λέξη «autobus» γινόταν «otobus» και η λέξη «lycée» γινόταν «lise». Εκ των υστέρων, αυτή η αρχική ταύτιση της μισητής εκκοσμίκευσης με τη γαλλική κουλτούρα στο τοπικό ισλαμιστικό περιβάλλον αντικατοπτρίζεται προφανώς στο ανάθεμα που ρίχνει εμμονικά ο πρόεδρος Ερντογάν στον ομόλογό του Εμανουέλ Μακρόν κατά το 2020...

Σε αυτό το πλαίσιο, η αυθαίρετη ισλαμοποίηση της Αγίας Σοφίας, που πλήττει παράλληλα και το κοσμικό κράτος, στοχεύει με το ίδιο γιαταγάνι να ξεριζώσει την κυριαρχία της Σαουδικής Αραβίας στο σουνιτικό Ισλάμ, την οποία είχε εδραιώσει ο αμύθητος πλούτος της ισχυρότερης δυναστείας του μαύρου χρυσού. Η τελευταία είχε ήδη τεθεί υπό αμφισβήτηση, γιατί τα έσοδα από το πετρέλαιο δεν κατόρθωναν, ακόμη και πριν από την έντονη πτωτική

⁴ Σ.τ.Μ.: Ο συγγραφέας χρησιμοποιεί αρκετές φορές στο κείμενο τη συγκεκριμένη γραφή «Ayasophia», η οποία αποδίδεται στη μετάφραση «Αγιασοφιά».

τάση του 2020, να εξασφαλίσουν την ανάπτυξη λόγω της δημογραφικής έκρηξης στην περιοχή. Οι ίδιοι οι ιθύνοντες του Ριάντ, όπως και του Άμπου Ντάμπι, επεξεργάζονταν στρατηγικές διαφοροποίησης στην οικονομία για το άμεσο μέλλον. Είχαν επίσης προβλέψει ότι η ανθρωπότητα θα προσπαθούσε να ελαχιστοποιήσει την εξάρτησή της από την ενέργεια που προέρχεται από τα ορυκτά, η καύση των οποίων προκαλεί την υπερθέρμανση του πλανήτη, απειλώντας τη ζωή στον πλανήτη. Οι πετρομοναρχίες γνωρίζουν ότι η κρισιμότητα του περιβαλλοντικού αυτού θέματος, όπως αποτυπώνεται από τη Συμφωνία του Παρισιού για το κλίμα τον Δεκέμβριο του 2015 και στην οποία ο Τζο Μπάιντεν δηλώνει πως θα επανέλθει «την πρώτη μέρα της θητείας του», είναι αδιαμφισβήτητη και, για τον λόγο αυτό, θα πρέπει να είναι προετοιμασμένες ώστε να επιβιώσουν.

Για τον σκοπό αυτόν, ο πρίγκιπας διάδοχος Μοχάμεντ Μπιν Σαλμάν, από τον Ιούνιο του 2017, όταν απέκτησε ο ίδιος τον έλεγχο, έχει σημαντικά μειώσει την εντονότατη μέχρι τότε παρουσία του συντηρητικού σαλαφισμού στη «γη των δύο Ιερών Τόπων» (τη Μέκκα και τη Μεδίνα), ευνοώντας, από την άλλη πλευρά, μια τάση για τον νεωτερισμό που πολιτισμικά αποτελεί δυτικό χαρακτηριστικό για το οποίο η νεολαία της Χερσονήσου φαίνεται να ενδιαφέρεται ιδιαίτερα. Ο διακηρυγμένος στόχος ήταν να πάρει τη θέση της νωθρής τάξης των εισοδηματιών του πετρελαίου, οι οποίοι αντλούσαν τη νομιμοποίησή τους από το συγκεκριμένο θρησκευτικό δόγμα, αλλά αποτελούν και εκείνους που θα μπορούσαν να οδηγήσουν το βασίλειο στην καταστροφή, μια δυναμική γενιά επιχειρηματιών που κινείται κατάλληλα προς αυτή την κατεύθυνση και στρέφεται προς το μέλλον (χάρτης σ. 341). Για τον λόγο αυτόν, ο παγκόσμιος έλεγχος του σουνισμού από τον σαουδαρβικό ουαχαμπισμό⁵ περιορίστηκε. Αλλά εγκαταλείποντας, έστω

⁵ Σ.τ.Μ.: Φονταμενταλιστικό ρεύμα του Ισλάμ που γεννήθηκε στη Σαουδική Αραβία κατά τον 18ο αιώνα.

και εν μέρει, το συμβολικό αυτό εργαλείο, η μοναρχία του Ριάντ άφησε, κατά συνέπεια, ένα κενό που έσπευσε να καλύψει το διεθνούς κλίμακας μόρφωμα των Αδελφών Μουσουλμάνων. Αφού νικήθηκαν στο προπύργιό τους, την Αίγυπτο, το καλοκαίρι του 2013 από τον στρατάρχη Σίσι –ενώ ο δικός τους Μοχάμεντ Μόρσι είχε κερδίσει τις προεδρικές εκλογές τον Ιούλιο του 2012–, πολλοί κατέφυγαν στην Τουρκία και χαίρουν της αποφασιστικής στήριξης του κυρίου Ερντογάν –οπαδού και του ίδιου της ιδεολογίας τους– και της γενναιοδωρίας του Κατάρ, του εμιράτου παραγωγού φυσικού αερίου, που είναι ο χειρότερος εχθρός της σαουδαραβικής μοναρχίας.

Μέσα σε ένα τέτοιο πλαίσιο, η πανδημία επιβάλλει, τον Ιούλιο του 2020, τον περιορισμό του χατζ –του μεγάλου ετήσιου προσκυνημάτων στη Μέκκα–, το οποίο συγκέντρωνε τα προηγούμενα χρόνια έως και 2,5 εκατομμύρια συμμετέχοντες, σε μερικές μόνο χιλιάδες κατοίκους του βασιλείου που θα τηρούν τη σωστή απόσταση ο ένας από τον άλλον για λόγους προστασίας της δημόσιας υγείας. Όσο για τον εορτασμό του Αϊντ-ελ-Κεμπίρ, μια παροξυστική επίδειξη ισλαμικής ευλάβειας σε παγκόσμια κλίμακα, πέφτει την Παρασκευή 31 Ιουλίου, αλλά τελείται ως επί το πλείστον στο σπίτι για να αποφευχθεί η μετάδοση. Ενώ το Ριάντ προκρίνει τα προληπτικά μέτρα έναντι του προσηλυτισμού –αλλά και δίνει εκείνη τη χρονιά λίγες μόνο εικόνες και αναπαραστάσεις της Μέκκας που εξυμνούν τη δύναμη της θρησκείας του Μωάμεθ, επειδή η συνήθως πλημμυρισμένη εσπλανάδα της Κάαμπα είναι σχεδόν έρημη–, οι στερεοτυπικές εικόνες θριάμβου του Ερντογάν ενώ φορά το σκουφί της προσευχής και προσεύχεται την ίδια στιγμή στην εκ νέου κατακτηθείσα Αγία Σοφία μεταδίδουν ένα Μεγάλο Αφήγημα που σαφώς και ξεσηκώνει τα πλήθη. Παρουσιάζουν τον Τούρκο πρόεδρο ως τον νέο σουλτάνο Μωάμεθ Β΄ τον Πορθητή. Ο ιμάμης που πρωτοστατούσε στην προσευχή στο πρώην μουσείο κρατούσε εξάλλου, όσο βρισκόταν στο βήμα, κάτω από τα αποκατεστημένα βυζαντινά ψηφιδωτά, που ήταν όμως καλυμμένα με πανιά και πε-

τάσματα για να μην τα βλέπουν οι πιστοί, ένα οθωμανικό γιαταγά-
νι, κατά το παράδειγμα του σουλτάνου την ημέρα της άλωσης της
Κωνσταντινούπολης στις 29 Μαΐου 1453. Το μήνυμα: εκείνο που
κατακτήθηκε με το γιαταγάνι της τζιχάντ δεν θα επιστραφεί ποτέ,
εκτός κι αν νικηθεί από ξίφος εχθρικό –κατά το τουρκικό μότο *kilic
hakki* («το δίκαιο του σπαθιού»).

Μια τέτοια επίδειξη σκοπό είχε να ταραξει τις ισορροπίες
εντός του παγκόσμιου Ισλάμ. Ο Ερντογάν εξασφάλισε γρήγορα
την ενθουσιώδη υποστήριξη της Τεχεράνης: «συγχαίροντας τον
τουρκικό λαό για αυτή τη σπουδαία ισλαμική επιτυχία», ο Αλί Ακ-
μπάρ Βελαγιατί, κύριος σύμβουλος του ανώτατου καθοδηγητή Χα-
μείνι και πρώην υπουργός Εξωτερικών του Ιράν, προβλέπει ότι η
«Αγιασοφία θα παραμείνει τζαμί μέχρι να έρθει η Αποκάλυψη». Η
θεοκρατία των αγιατολάχ, σε έντονη διαμάχη με το Ριάντ (εκτός
από την Ουάσινγκτον), δίνει έτσι την κάλυψή της στην Άγκυρα,
έναν συνίτη εχθρό του δικού της συνίτη εχθρού, και βλέπει στην
Τουρκία και στο Κατάρ, υποστηρικτές του πολιτικού Ισλάμ των
Αδελφών Μουσουλμάνων (με το οποίο ανατράφηκαν οι Ιρανοί σίι-
τες ιθύνοντες), πολύτιμους κατά πλάγιο τρόπο συμμάχους εναντίον
της Σαουδικής Αραβίας –που θα δημιουργήσει έναν άξονα «Αδελ-
φών-σιιτών», μία από τις βασικές συμμαχίες, δηλαδή, που σημα-
δεύουν το έτος 2020 (χάρτης στο εσωτερικό του εξωφύλλου).
Εκτός του γεγονότος ότι προσπαθεί να κρύψει με την επίκληση
στην κοινή θρησκεία τον ανταγωνισμό μεταξύ Ιράν και Τουρκίας
στη Συρία (το πρώτο έχει στηρίξει στρατιωτικά το καθεστώς
Άσαντ, η δεύτερη την εξέγερση), η ισλαμική δημοκρατία έχει ιδιαί-
τερα πληγεί από τις αμερικανικές οικονομικές κυρώσεις από τότε
που ο πρόεδρος Τραμπ αποχώρησε από το JCPOA –Joint Compre-
hensive Plan of Action (Κοινό Ολοκληρωμένο Σχέδιο Δράσης)–,
τη διεθνή συμφωνία που υπογράφηκε στη Βιέννη στις 14 Ιουλίου
2015 και που επέτρεπε στη χώρα αυτή να έχει εμπορικές συναλλα-
γές, με την προϋπόθεση ότι θα εγκατέλειπε το πρόγραμμα εμπλου-
τισμού ουρανίου με στόχο την παραγωγή πυρηνικών όπλων.

Το 2020 ξεκινά στη Μέση Ανατολή με την εξολόθρευση στις 3 Ιανουαρίου, από ένα αμερικανικό drone, του στρατηγού Κασέμ Σολείμανί, στρατηγικού νου της περιφερειακής ιρανικής εξάπλωσης εδώ και δύο δεκαετίες (χάρτες σ. 343 και 344). Σκοτώθηκε φεύγοντας από το αεροδρόμιο της Βαγδάτης, ως απάντηση σε μία επίθεση πυραύλων που αποδόθηκε στους Πασνταράν (Φρουρούς της Επανάστασης) εναντίον μίας βάσης του αμερικανικού στρατού στο Κιρκούκ την προηγούμενη εβδομάδα, όπου ένας Αμερικανός πολίτης είχε βρει τον θάνατο. Επιπλέον, θεωρήθηκε ο ιθύνων νους της ρίψης πυραύλων που, στις 14 Σεπτεμβρίου 2019, κατέστρεψαν τα σαουδαραβικά διυλιστήρια στην Αμπκαϊκ και την Κουράϊς, μειώνοντας για λίγες μέρες κατά το ήμισυ τις εξαγωγές αργού πετρελαίου του βασιλείου. Μάλιστα, ο στρατηγός είχε φτάσει κατεπειγόντως στο Ιράκ προκειμένου να ηγηθεί της καταστολής του πλήθους των σιτών που είχαν παραλύσει τις κύριες ιρακινές πόλεις, απαιτώντας την πτώση του εξαρτώμενου από την Τεχεράνη καθεστώτος –πρωτοφανές φαινόμενο που ο σατράπης αυτός ήθελε να πνίξει στο αίμα. Η ισλαμική δημοκρατία, βοηθούμενη από πιστές σε αυτή εγχώριες παραστρατιωτικές ομάδες, το βασικότερο στέλεχος των οποίων είχε υποδεχτεί τον Σολείμανί και «εξανεμίστηκε» κι εκείνος μαζί του, ληλατούσε στην πραγματικότητα τα έσοδα από το πετρέλαιο του γείτονα και υποτελούς της προκειμένου να αντισταθμίσει τις βαριές συνέπειες των οικονομικών κυρώσεων που της είχε επιβάλει η Ουάσινγκτον. Με τον τρόπο αυτόν, οδήγούσε τη Μεσοποταμία στη φτώχεια: στις 27 Νοεμβρίου 2019, οι διαδηλωτές είχαν κάψει το ιρανικό προξενείο στην ιερή πόλη Νατζάφ, το «Βατικανό» του σιισμού, με τις πρωτάκουστες κραυγές «Έξω το Ιράν!». Κατά συνέπεια, η Τεχεράνη υποχρεώθηκε να δεχτεί παρά τη θέλησή της τον διορισμό, στις 7 του επόμενου Μαΐου, ενός πρωθυπουργού που ήταν γνωστό ότι «ήταν φιλικά διακείμενος στις ΗΠΑ», τον Μουσταφά αλ-Καντίμι.

Σε αυτές του πολιτικές και στρατιωτικές αναταράξεις προστίθεται ότι το Ιράν αποτελεί το κράτος της Μέσης Ανατολής που εί-

χε πληγεί περισσότερο από την πανδημία (χάρτης σ. 339), πρώτη εστία μετάδοσης της οποίας υπήρξε η ιερή πόλη Κομ τον Φεβρουάριο του 2020. Τον Αύγουστο εκτιμάται ότι 18 εκατομμύρια άνθρωποι (σχεδόν το 20% των κατοίκων) έχουν ήδη μολυνθεί, ότι ο αριθμός των θανάτων, επισήμως 18.000, ξεπερνά στην πραγματικότητα τις 40.000 –αριθμός που προσεγγίζει εκείνον των μεγάλων ευρωπαϊκών κρατών με πληθυσμό παρόμοιο αλλά αισθητά πιο γερασμένο–, ενώ οι υγειονομικοί βρήκαν τον θάνατο από τον ιό κατά εκατοντάδες και απειλήθηκαν με τιμωρία αν αποκάλυπταν δεδομένα σχετικά με την έκταση της μόλυνσης.

Όσο για την Τουρκία, η πανδημία εντείνει στο έπακρο τις αντιθέσεις που η εθνο-ισλαμιστική κυβέρνηση προσπαθεί να υπερβεί, πλειοδοτώντας μέσω της στρατιωτικής και θρησκευτικής οδού. Η χαλάρωση του μέτρου της φυσικής απόστασης με αφορμή τις μαζικές προσευχές που οργανώνονται παντού λόγω της «επαναφοράς» της λειτουργίας της Αγίας Σοφίας ως τζαμιού προκάλεσε την αύξηση της μετάδοσης, ενώ η τουρκική λίρα (TL) κατακρημνίζεται ως προς το δολάριο και ακόμη περισσότερο ως προς το ευρώ, βάσει του οποίου γίνονται οι βασικές συναλλαγές, και το ποσοστό της ανεργίας φτάνει επισήμως το 25% από τον Απρίλιο του 2020 –πάνω από 50% σύμφωνα με τη βασική συνδικαλιστική ομοσπονδία. Οι Βρυξέλλες συνέστησαν στους τουρίστες από την Ευρωπαϊκή Ένωση να μην πηγαίνουν για διακοπές στην Τουρκία, στην καρδιά του καλοκαιριού, για λόγους δημόσιας υγείας, προκαλώντας την κατάρρευση του βασικού τομέα που αποτελεί πηγή συναλλάγματος στη χώρα. Όσο για τη «γενιά Z»⁶, αρνείται να εναρμονιστεί με τη συντηρητικοποίηση και τη θρησκοληψία σε μια χώρα όπου ο αριθμός των φυλακισμένων δημοσιογράφων και πανεπιστημιακών παραμένει πολύ υψηλός από τότε που έγινε το αποτυχημένο πραξικόπημα τον Ιούλιο του 2016, για το οποίο θεωρήθηκε υπεύθυνος ο πρώην συνοδοιπόρος του προέδρου, ο πνευματικός

⁶ Σ.τ.Μ.: Η γενιά που γεννήθηκε από το 1997 έως το 2010.

καθοδηγητής Φετουλάχ Γκιουλέν, σε μια χώρα, επίσης, όπου τα βασανιστήρια στις φυλακές ξαναέγιναν συνήθης πρακτική και τα κοινωνικά δίκτυα βρίσκονται από το 2020 υπό στενή παρακολούθηση. Η γενιά αυτή εκφράζει, τόσο μέσω των δημοσκοπήσεων, όσο και μέσω της μετανάστευσης της μορφωμένης νεολαίας, τη δυσπιστία της απέναντι στον προσανατολισμό μιας εξουσίας που μετρά ήδη δεκαοχτώ χρόνια και που της δίνει την εντύπωση πως επιχειρεί μια φυγή προς τα εμπρός με τη μορφή της οπισθοδρόμησης – κορύφωση της τάσης αυτής αποτελεί η υπόθεση της Αγιασοφιάς.

Η ΕΙΡΗΝΕΥΤΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΗΣ ΑΣΤΑΝΑ

Η υπόθεση είναι αποκαλυπτική, σε συμβολικό επίπεδο, του νέου περιφερειακού συσχετισμού δυνάμεων που διαγράφεται κατά τη χρονιά εκείνη των μετατοπίσεων, καθώς διαφοροποιείται από τις ισορροπίες του περασμένου αιώνα. Η «διαδικασία της Αστάνα» αποτελεί σαφώς το προανάκρουσμα της αλλαγής αυτής (χάρτης σ. 345). Η συγκεκριμένη ονομασία δηλώνει την περιφερειακή σύμπραξη μεταξύ Ρωσίας, Τουρκίας και Ιράν (ως ελάσσονος εταίρου) για τις συμφωνίες που υπογράφηκαν στην πρωτεύουσα του Καζακστάν στις 4 Μαΐου 2017. Το πρωτοφανές αυτό και παράδοξο εργαλείο των διεθνών σχέσεων είχε ως αντικείμενο την αποκλιμάκωση του συριακού εμφύλιου πολέμου επί του πεδίου, μέσω των «ζωνών ειρήνευσης» (deconfliction zones, σύμφωνα με τον αγγλικό όρο), όπου οι αντάρτες που πολεμούν τον Μπασάρ αλ-Άσαντ θα έβρισκαν καταφύγιο με την εγγύηση των τριών μερών, ενόσω θα περιορίζονταν οι θύλακες της εξέγερσης από τις δυνάμεις του καθεστώτος με την υποστήριξη της ρωσικής αεροπορίας και τις σιτιτικές ενισχύσεις υπό την καθοδήγηση του Κασέμ Σολείμανί. Η περιοχή του Ιμπλίντ, στα βορειοδυτικά της χώρας, κατά μήκος των συροτουρκικών συνόρων, παραμένει κατά το 2020 το κατεξοχήν σημείο όπου αποκρυσταλλώνεται το συγκεκριμένο σχέδιο. Εκτός από

Το 2020, χρονιά που σηματοδεύτηκε από τον Covid-19 και την κατάρρευση της αγοράς πετρελαίου, έλαβαν χώρα πλήθος ανατροπών από τη Μέση Ανατολή έως και τις ευρωπαϊκές συνοικίες. Στην ισραηλινοπαλαιστινιακή διένεξη υπήρξε μια τομή: από τη μια πλευρά, δημιουργήθηκε μια συμμαχία που φέρει το όνομα του προφήτη Αβραάμ και απλώνεται από τις Ηνωμένες Πολιτείες μέχρι το Άμπου Ντάμπι, το Μαρόκο και το Σουδάν, περνώντας από το Ισραήλ, την Αίγυπτο και την Αραβία, και η οποία εποφθαλμιά το Ιράκ· από την άλλη πλευρά, «ο άξονας Αδελφών και σιιτών» που καλύπτει τη Γάζα, το Κατάρ, την Τουρκία και το Ιράν, υποστηριζόμενος, περιστασιακά, από τη Ρωσία.

Μέσα σε αυτές τις τεκτονικές αναταράξεις, η Βηρυτός ανατινάχθηκε, πρόσφυγες και παράνομοι μετανάστες εξακολουθούν να συρρέουν μαζικά στην Ευρώπη και οι ενέργειες της Τουρκίας προκαλούν αντιδράσεις στον αραβικό κόσμο. Τέλος, η τρομοκρατία χτύπησε και πάλι, στη Γαλλία και την Αυστρία, κάτω από μια νέα μορφή δράσης μιας τζιχάντ που δεν έχει πια ένα διοικητικό κέντρο αλλά διαθέτει διάσπαρτες εστίες στον μουσουλμανικό κόσμο. Παράλληλα, ο Τζο Μπάιντεν προσπαθεί να αποκαταστήσει την εμπιστοσύνη των συμμάχων της Αμερικής.

Συνεχίζοντας τον προβληματισμό που ανέπτυξε στο best seller του Έξοδος από το χάος - Κρίση στη Μεσόγειο και τη Μέση Ανατολή, ο Gilles Kerel παρουσιάζει, με τη βοήθεια χαρτών και ενός εκτεταμένου χρονολογίου, την αναγκαία ευρεία θεώρηση της επικαιρότητας, προκειμένου να κατανοήσουμε τις μεγάλες αλλαγές που αναμένονται στο εγγύς μέλλον.